

Jasiuk, Jerzy

Konferencja na temat zabytków i tradycji techniki polskiej

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/3, 470-472

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pożym otrzymali 8 powielonych opracowań napisanych przez wybitnych przedstawicieli naszej nauki. Większość tych opracowań miała charakter uwag i wniosków wyciągniętych z osobistych doświadczeń autorów, uzyskanych przy kierowaniu zespołami naukowymi.

W opracowaniach tych znalazły się m.in. materiały interesujące historyków nauki.

Tak więc prof. L. Infeld w referacie *Czego się nauczyłem, ucząc?* opisuje sytuację fizyki teoretycznej w Polsce okresu międzywojennego oraz dzieje powstania i piętnastoletniego rozwoju Instytutu Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Warszawskiego.

Prof. T. Kotarbiński zaś w pracy *Spostrzeżenia w sprawie sposobów urabiania postawy i uzdolnień młodych pracowników naukowych* daje bardzo ciekawą charakterystykę sposobów kierowania młodymi adeptami nauki przez znakomitych przedstawicieli naszej humanistyki: K. Twardowskiego, S. Leśniewskiego, L. Petrażyckiego, J. Łukasiewicza, W. Witwickiego, L. Krzywickiego, A. B. Dobrowolskiego. Te „wspominki w zasadzie pozytywne, choć przeplecione uwagami negatywnymi“ (s. 10), dają obraz różnorodnych wzorców kierowania zespołami naukowymi. Nieco zaskakujące dla czytelnika mało obznajmionego z dziejami naszych nauk filozoficznych jest stwierdzenie, że K. Twardowski, który tak wielką rolę odegrał dla ich rozwoju, posiadał bardzo szczupły dorobek własny.

Przykład Twardowskiego dobrze ilustruje tezę wysuniętą w syntetycznym opracowaniu prof. K. Grzybowskiego *Kierowanie pracą badawczą naukową*¹. Prof. Grzybowski stawia bowiem tezę, że kierownik zespołu badawczego „nie musi być bynajmniej autorem wielkich systemów, wielkich własnych konstrukcyjnych dzieł naukowych“, musi natomiast „pobudzać, wskazywać kierunki badań“ (s. 12).

Całość materiałów sympozjum ma ukazać się drukiem.

Eugeniusz Olszewski

KONFERENCJA NA TEMAT ZABYTEKÓW I TRADYCJI TECHNIKI POLSKIEJ

Mimo wielu niewątpliwych osiągnięć, ogólny stan ochrony zabytków techniki w Polsce jest jeszcze nie zadowalający. W tej sytuacji Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Rada Naukowa Muzeum Techniki NOT w Warszawie podjęły inicjatywę zorganizowania konferencji, na której zostałyby omówione problemy zabezpieczania i społecznego wykorzystania zabytków techniki. Inicjatywa ta zyskała poparcie wicepremiera E. Szyra, przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki¹.

W styczniu 1964 r. powołano komitet organizacyjny konferencji i wystawy, która miała ilustrować oraz popularyzować problemy obrad. W Komitecie tym, poza inicjatorami imprezy, były reprezentowane: Ministerstwo Kultury i Sztuki, Ministerstwo Przemysłu Chemicznego, Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, Ministerstwo Komunikacji, Ministerstwo Żeglugi, Komitet Drobnej Wytwórczości oraz Naczelna Organizacja Techniczna. Przewodniczącym komitetu został prof. L. Taniewski, a po jego śmierci w sierpniu 1964 r. stanowisko to objął prof. J. Pazdur.

W intencjach organizatorów konferencja miała być wyraźnym krokiem w kierunku intensyfikacji ochrony i wykorzystania zabytków techniki w Polsce. Przewidywano na niej rozpatrzenie najskuteczniejszych środków prowadzących do tego

¹ Opracowanie to jest oparte o bogatą literaturę, wśród której figuruje również recenzja z książki T. S. Kuhna *The Structure of Scientific Revolutions*, ogłoszona w nrze 4/1963 „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki“.

¹ Por. notatkę *W sprawie ochrony zabytków techniki w Kronice* nr 2/1964 „Kwartalnika“.

celu, zarówno organizacyjnych i metodycznych, jak i propagandowych. Zamierzono podkreślić szczególnie znaczenie zabytków techniki dla potrzeb dnia dzisiejszego, dla współczesnej nauki, oświaty i kultury. Cała problematyka miała być przedstawiona na tle tradycji naszej techniki, z którymi jej zabytki są tak nierozdzielnie związane. Tendencja ta znalazła wyraz nawet w oficjalnej nazwie konferencji.

Protoktorat nad konferencją objął wicepremier E. Szyr. Konferencja obradowała w dniach 13 i 14 listopada 1964 r. w Warszawie. Uczestniczyło w niej ponad 120 osób reprezentujących środowiska naukowe, techniczne i kulturalne.

Program obrad obejmował:

1) przemówienia powitalne, które wygłosili: w imieniu Ministerstwa Kultury i Sztuki wiceminister Z. Garstecki, a w imieniu Naczelnej Organizacji Technicznej jej sekretarz generalny mgr inż. K. Kimszal;

2) przemówienie programowe, wygłoszone przez mgra inż. J. Chylińskiego, zastępcę przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki;

3) referaty: prof. J. Pazdura, *Postępowe tradycje techniki polskiej*; prof. E. Olszewskiego, *Znaczenie badań i nauczania historii techniki oraz kultury materialnej*; doc. M. Radwana, *Wartość naukowa zabytków techniki na przykładzie historii hutnictwa polskiego*; mgra M. Ptaśnika, *Miejsce zabytków techniki w ogólnopanaństwowym systemie ochrony dóbr kultury*; inż. J. Jasiuka, *Stan i postulaty ochrony zabytków techniki w Polsce*; prof. W. Hensla, prof. B. Krupińskiego i mgra M. Ptaśnika, *Krzemionki Opatowskie jako zabytek techniki i kultury materialnej*;

4) komunikaty: dra P. Smolarka, *Problemy ochrony zabytków techniki morskiej w Polsce*; mgra inż. H. Josta, *Techniczne umiejętności ludu polskiego na przykładzie zabytków Podhala*; mgra inż. B. Rudnickiego, *Zabytki górnictwa polskiego jako materialne dokumenty jego historii*;

5) dyskusję.

Przebieg konferencji odpowiadał na ogół założonym celom. W referatach przedstawiono doświadczenia, osiągnięcia i potrzeby ochrony zabytków techniki, zarówno w sposób ogólny, jak i na przykładzie niektórych dziedzin techniki. Ścisły związek zabytków z tradycjami technicznymi był podkreślony bardzo wyraźnie. Równie wyraźnie oceniono znaczenie tych zabytków dla współczesnego społeczeństwa, m.in. dla upowszechniania kultury technicznej oraz kształtowania klimatu sprzyjającego rozwojowi dzisiejszej techniki, na co zwrócił szczególną uwagę min. Chyliński.

Dyskusja, w której wzięło udział ponad 20 osób, dotyczyła wielu problemów. Zwrócono w niej m.in. uwagę na wiele zabytków techniki wymagających rychłej opieki. Interesującym, a mało znanym przykładem takich zabytków są kieraty drewniane stosowane do transportu pionowego w czasie robót budowlanych, a zachowane po zakończeniu tych robót na strychach niektórych budowli, przeważnie kościołów. Wśród licznych wniosków wysuniętych w czasie dyskusji na wymienienie zasługują szczególnie propozycje obciążenia jednostek przemysłowych obowiązkami bezpośredniego udziału w akcji ochrony zabytków techniki. Postulowano utworzenie specjalnego funduszu na ten cel; fundusz taki byłby zasilany przez zakłady produkcyjne i organy administracji przemysłowej.

Konferencja zakończyła się podjęciem następującej uchwały:

I. Sprawy ochrony zabytków techniki i muzealnictwa technicznego w Polsce była do tej pory rozwiązywana dorywczo i w sposób nie odpowiadający potrzebom. Dorobek Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Naczelnej Organizacji Technicznej w tym zakresie, jak również pojedynczych inicjatyw resortowych i społecznych powinien być wykorzystany dla opracowania ogólnie obowiązujących zasad organizacji muzeów technicznych i ochrony zabytków techniki.

II. Realizacja ochrony zabytków techniki oraz rozwoju muzealnictwa technicznego musi być powiązana z jedną z centralnych instancji państwowych, jednakże

w takiej postaci, aby umożliwiała to dalsze pełne wykorzystanie zarówno inicjatywy przemysłu i władz terenowych, jak i inicjatywy społecznej.

III. Niezależnie od powołania centralnego ośrodka koordynującego sprawy muzealnictwa technicznego i ochrony zabytków techniki, należy dążyć do powołania konserwatorów zabytków techniki przynajmniej w tych województwach, w których problematyka ta występuje bardziej masowo, w szczególności w katowickim, kieleckim i krakowskim, jak również w województwach nadmorskich (ze zwróceniem tu uwagi na zabytki techniki morskiej). W tych województwach byłoby też celowe zorganizowanie oddziałów technicznych w miejscowych muzeach regionalnych.

IV. Znajomość dziejów techniki i kultury materialnej ma duże znaczenie społeczne. Konieczne jest więc zarówno wzmożone prowadzenie badań w zakresie tych dyscyplin, jak i uwzględnienie ich w programie wykładów na wyższych uczelniach oraz w programach nauczania historii w szkolnictwie zawodowym i ogólnokształcącym. Szczególnie poważne obowiązki ciążyą tu na wydziałach historycznych uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, które powinny kształcić badaczy i popularyzatorów dziejów postępu technicznego. Elementy tradycji powinny być też uwzględnione w programach wykształcenia inżynierskiego.

V. Dla popularyzacji kultury technicznej byłoby wskazane ogłosić rok 1965 Rokiem Muzeów i Zabytków Techniki. W tym czasie należy dążyć do zrealizowania uchwał i dezyderatów niniejszej konferencji, w szczególności na drodze organizowania narad poświęconych praktycznemu wykonaniu tych uchwał w poszczególnych województwach i w ramach niektórych dziedzin przemysłu.

VI. W związku z trwającą renowacją urządzeń produkcyjnych w zakładach przemysłowych należy stworzyć odpowiednie warunki do kwalifikowania obiektów o wartości dokumentalnej. Trzeba również uregulować zasadę przejmowania i zabezpieczania prototypów nowych maszyn i urządzeń technicznych, które stanowią wyrazny krok na drodze postępu.

VII. Zobowiązuje się organizatorów konferencji do wykonania jej uchwał oraz opracowania programu działania w zakresie muzealnictwa technicznego i ochrony zabytków techniki, uwzględniającego wnioski i dezyderaty zgłoszone w czasie obrad.

Materiały z konferencji zostaną opublikowane w specjalnym wydawnictwie *Muzea i zabytki techniki w Polsce*, które ukaże się w 1966 r.

Planowane początkowo otwarcie równocześnie z konferencją wystawy zostało przełożone z przyczyn organizacyjnych na termin późniejszy; otwarto ją w Muzeum Techniki w maju 1965 r.

Jerzy Jasiuk

KONFERENCJA NAUKOWA POŚWIĘCONA FORTYFIKACJI NOWOŻYTNEJ W POLSCE

W dniach 18 i 19 lutego br. obradowała w małej auli Politechniki Warszawskiej pierwsza konferencja naukowa poświęcona zagadnieniom fortyfikacji nowożytnej w Polsce, zorganizowana pod protektoratem ministra obrony narodowej, marszałka Polski Mariana Spychalskiego, przez cztery instytucje naukowe: Katedrę Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, Wojskowy Instytut Historyczny, Zakład Historii Nauki i Techniki PAN i Polskie Towarzystwo Historyczne.

Otwierając konferencję, prof. Jan Zachwatowicz nakreślił jej zadania, a mianowicie ożywienie badań nad historią nowożytnej fortyfikacji w Polsce celem stworzenia podstaw dla ochrony zabytków o dużej wartości naukowej lub związanych z tradycją walk o narodowe i społeczne wyzwolenie oraz dla racjonalnego wyko-